Socialstyrelsen

Bättre beskrivningar baserade på utredda begrepp och termer

En kort introduktion till vad terminologiarbete är och kan bidra till

Anna Flöjte

2017-09-07

Agenda

- Terminologiläran, definitioner, termer, begrepp, begreppssystem
- Skillnaden mellan begrepp i allmänspråket och i fackspråket
- Vad gör man i ett terminologiarbete, vilka deltar, vad det leder till?
- Vilket är terminologiarbetets huvudsyfte?
- Hur man kan vidareanvända utredda begrepp och termer som underlag till annat
- Tips &vägledning
- Frågestund!

Socialstyrelsen

Skillnader mellan allmänspråk och fackspråk

Allmänspråk

kommunikationsspråk som vanligen används i en språkgemenskap och som undviker dialekt, facktermer och specialbetydelser

Syfte: att göra sig förstådd i den språksituation man befinner sig i

Fackspråk

språkform som används för kommunikation inom ett fackområde

Syfte: att minska informationsförlusterna vid kommunikation och dokumentation av vetandet inom ett visst område

Terminologiläran

Socialstyrelsen

Terminologiläran

- Terminologiläran är en tvärvetenskaplig metod från logik, kunskapsteori, informationsvetenskap, semantik och lexikologi.

- Syftet med metoden är att *ordna och överföra kunskap*

- Beskrivs bland annat i ISO 704:2009 Terminology work – Principles and methods

Terminologilärans centrala begrepp

referent

företeelse som kan påvisas eller uppfattas

begrepp

kunskapsenhet som skapats genom en unik kombination av kännetecken

term

fackspråkligt ord eller uttryck för ett begrepp

definition

språkligt utformad beskrivning av ett begrepp som ska avgränsa detta mot andra begrepp

kännetecken

abstraktion av en egenskap hos en referent eller en kategori referenter

Kännetecken används för att avgränsa begrepp.

term ≠ begrepp

- I allmänspråkliga sammanhang säger vi ofta **begrepp** när vi egentligen menar det språkliga uttrycket:

”Det var han som myntade *begreppet* folkhemmet”

- I terminologiläran är **term** det språkliga uttrycket, medan **begrepp** tillhör tankevärlden, det är något vi gör oss en föreställning om. Begreppet fångas i en definition när terminologiarbetet är klart.

Olika världar …

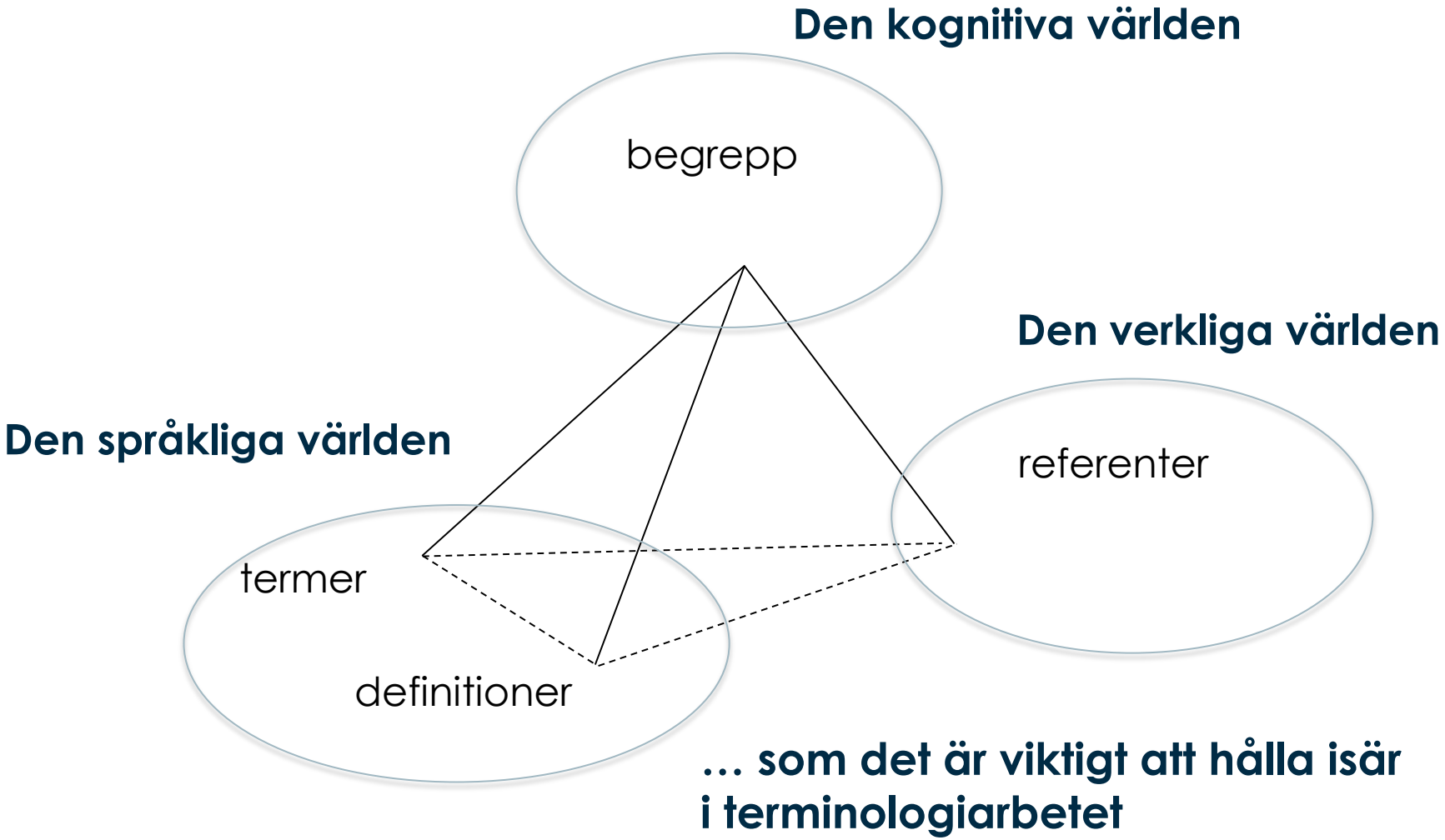

Begreppsanalysens viktigaste frågor

1. Vad är det? Vilken familj tillhör det?
   - överordnat begrepp
2. Vad gör det till vad det är? Vad utmärker det som familjemedlem och hur skiljer det sig från andra familjemedlemmar?
   - särskiljande kännetecken

Den klassiska definitionsmodellen

term (är)

_____ **som** _____

överordnat begrepp ***särskiljande kännetecken***

Hälso- och sjukvårdspersonal (är)
term

person _____ **som** **i sitt yrke utför hälso- och sjukvård** _____

överordnat begrepp ***särskiljande kännetecken***

Exempel på hur begrepp hänger ihop

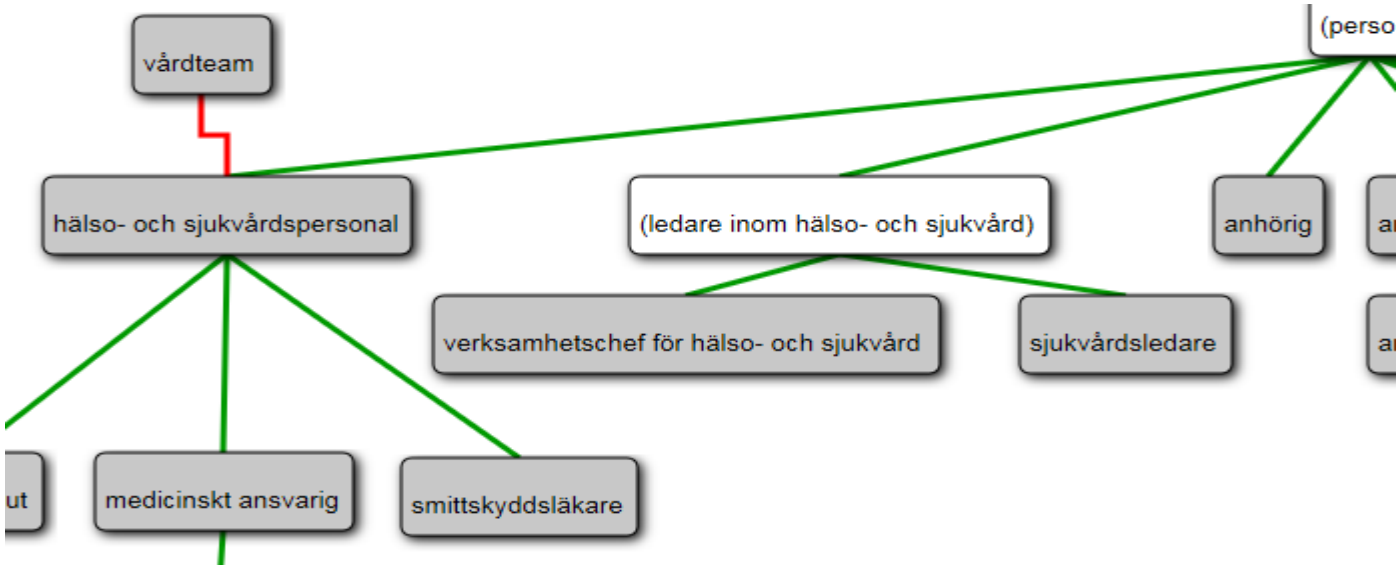

medicinskt ansvarig är en ”typ av” hälso- och sjukvårdspersonal, som är en ”typ av” person

Socialstyrelsen

Terminologiarbetet

Socialstyrelsen

Hur går ett terminologiarbete till?

Kortversionen:

- Arbetsgruppen reder ut begreppen, fångar dem i definitioner och väljer de lämpligaste termerna.
- Resultatet av terminologiarbetet är överenskomna, rekommenderade och i termbanken publicerade begrepp och termer.

Vilka deltar i ett terminologiarbete?

Sakkunniga

- Kan området
- Hittar källmaterial
- Ansvarar för sakinnehållet
- Stämmer av med kollegor

Terminolog

- Leder terminologiarbetet
- Ansvarar för metoden

Vilken skillnad gör terminologiarbete?

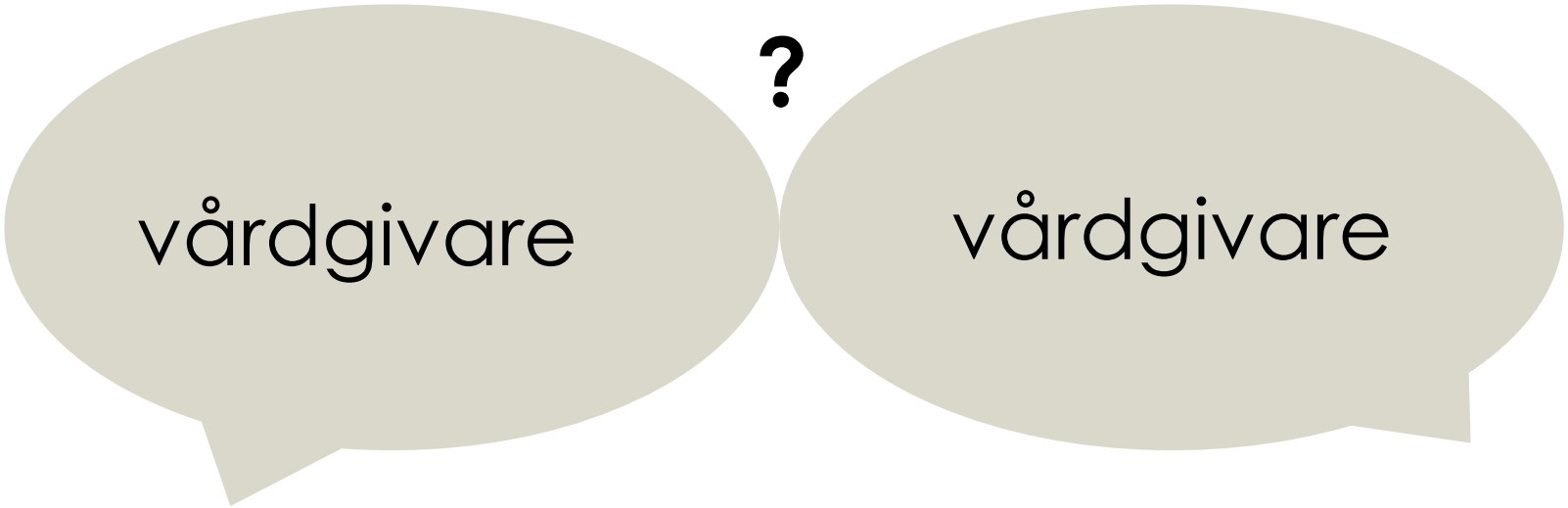

Utan terminologiarbete riskerar man att benämna två olika begrepp med samma term

Avslöjar att något som vi *kallar* för samma sak är två olika saker och som har varsin term

vårdgivare

!

hälso- och sjukvårds personal

statlig myndighet, landsting och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvårdsverksamhet som myndigheten, landstinget eller kommunen har ansvar för (offentlig vårdgivare) samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet (privat vårdgivare)

person eller personer som i sitt yrke utför hälso- och sjukvård

Socialstyrelsen

Vilket är målet med terminologiarbete?

Att man ska veta vad man menar och att man menar samma sak

Socialstyrelsen

Publicerade och rekommenderade begrepp och termer

Socialstyrelsen

Vad kan man använda utredda begrepp och termer till?

”Tydliga och enhetliga definitioner är halva jobbet för allt annat vi måste göra”

Utredda begrepp och termer säkrar att det är riktiga data med det riktiga fackspråkliga innehållet som utväxlas mellan it-system

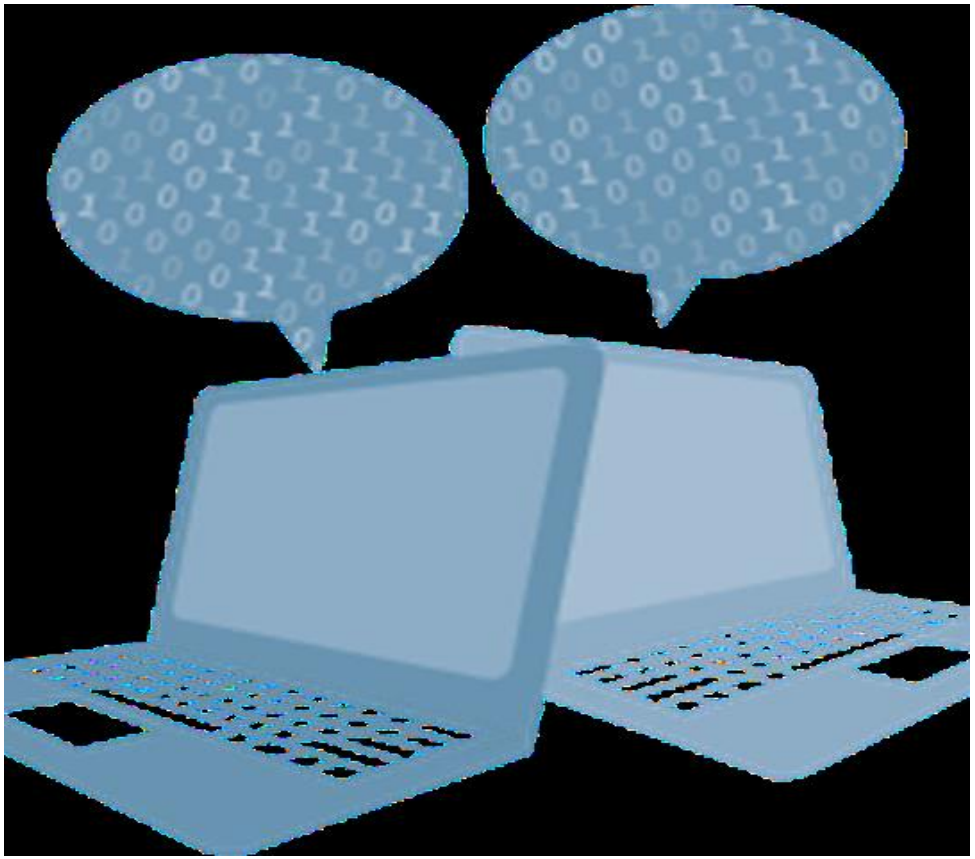

Socialstyrelsen

Vad kan man använda utredda begrepp och termer till?

När man vet vad man menar och att man menar samma sak…

…finns det förutsättningar för att mäta och mena samma sak

Överbeläggningar och utlokaliserade patienter, sjukhus, december 2013

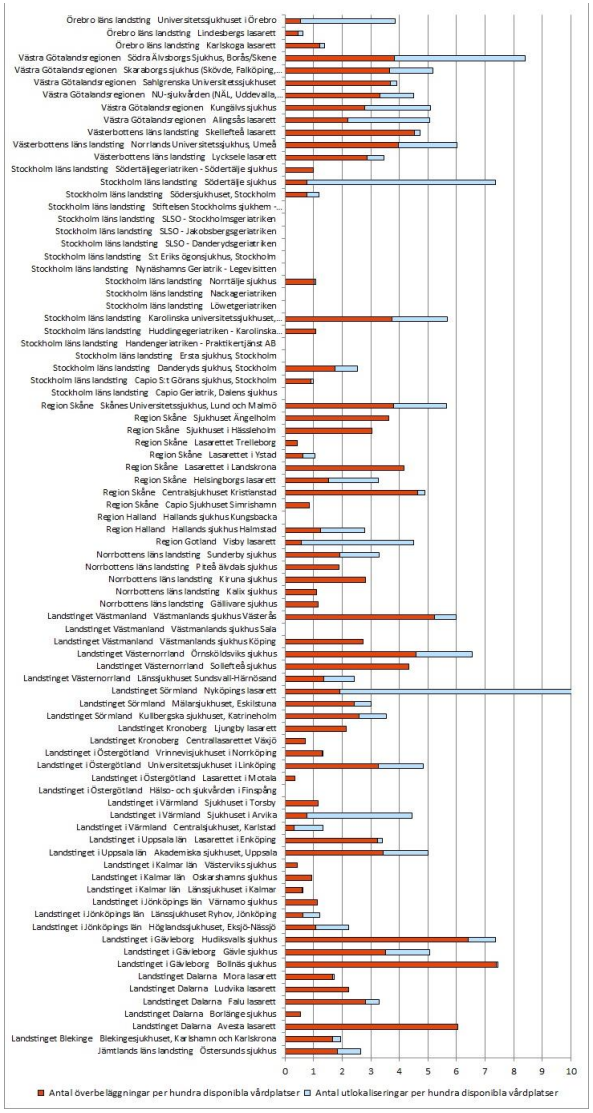

Källa: http://www.skl.se

Socialstyrelsen

Överbeläggning i indikatorbiblioteket

Mått

Antal överbeläggningar per 100 disponibla vårdplatser.

Teknisk beskrivning

Täljare: Antal överbeläggningar beräknas genom att antalet disponibla vårdplatser på en viss vårdenhet kl. 06:00 subtraheras från antalet inskrivna patienter vid samma vårdenhet och samma tidpunkt. Värdet på differensen på vårdenhetsnivå ska anges som noll om den är negativ.

Nämnare: Antal disponibla vårdplatser på aktuell vårdenhet kl. 06:00.

Definitioner

Se definitioner av överbeläggning respektive disponibel vårdplats i Socialstyrelsens Termbank.

Praktiska tips

- **Stjäl inte en term**
  - Sök i termbanken på t. ex **vårdgivare**
  - Klicka på termen så att du ser hela termposten
  - Läs definitionen; stämmer den med vad du tänker är en **vårdgivare**?
  - Om inte, använd inte termen **vårdgivare** för det du menar, leta istället bland jämför länkar efter rätt term till rätt definition. Kontakta terminologerna om du behöver hjälp!
  - För att terminologiarbetet ska göra någon nytta krävs det att de utredda begrepp och termerna används på rätt sätt inom fackområdet, annars uppstår snart begreppsoreda igen!

http://termbank.socialstyrelsen.se

Socialstyrelsen

Termbanken

Välkommen till Socialstyrelsens termbank.

Termbanken innehåller begrepp som har analyserats enligt terminologilärans metoder och principer och förankrats internt på Socialstyrelsen samt i bred remiss till kommuner, landsting, privata vårdgivare, myndigheter och andra organisationer. Begreppen rekommenderas för användning inom fackområdet vård och omsorg.

Sortera på bokstav A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z Å Ä Ö

vårdgivare

Sök

Utökad sökning

Term	Termstatus	Synonymer	Definition
vårdgivare	rekommenderad	~~hälso- och sjukvårdspersonal~~	statlig myndighet, landsting och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvårdsverksamhet som myndigheten, landstinget eller kommunen har ansvar för (offentlig vårdgivare) samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet (privat vårdgivare)
vårdgivare	avrådd	hälso- och sjukvårdspersonal	person eller personer som i sitt yrke utför hälso- och sjukvård

Socialstyrelsen

Termbanken

Tillbaka Sök

Skriv ut

Term:	**vårdgivare**
Termstatus:	rekommenderad
Jämför:	hälso- och sjukvårdspersonal
Synonymer:	~~hälso- och sjukvårdspersonal~~
Definition:	statlig myndighet, landsting och kommun i fråga om sådan hälso- och sjukvårdsverksamhet som myndigheten, landstinget eller kommunen har ansvar för (offentlig vårdgivare) samt annan juridisk person eller enskild näringsidkare som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet (privat vårdgivare)
Beslutad:	Senast beslutad 2007
Anmärkning:	För hälso- och sjukvårdsverksamhet som bedrivs av staten representerar den myndighet som har ansvaret för verksamheten vårdgivaren. Exempel: kriminalvården. I landsting och kommuner är den eller de nämnder som avses i 10 och 22 §§ hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) vårdgivarens representant. Enskild hälso- och sjukvårdverksamhet kan antingen bedrivas av juridisk person (t.ex. ett aktiebolag såsom en privat vårdcentral, en förening eller en stiftelse) eller av en enskild näringsidkare (t.ex. en läkarmottagning som förestås av en läkare utan annan personal). Hälso- och sjukvårdspersonal är oftast anställd av en vårdgivare. En vårdgivare kan ha anställd hälso- och sjukvårdspersonal, och ibland, som t.ex. för enskild näringsidkare, kan rollerna sammanfalla.
Diagram:	Roller
Bilagor:	http://termbank.socialstyrelsen.se/docs/HoSpers.pdf
Ämnesområde:	Roller

Avrådd term för definitionen till begreppet vårdgivare

Tack!

Mer information:
www.socialstyrelsen.se/terminologi
http://termbank.socialstyrelsen.se/
terminologi@socialstyrelsen.se
nyhetsbrev@socialstyrelsen.se

Socialstyrelsen